

CONSIDERATIONS OF THE HISTORICAL AND DEMOGRAPHIC EVOLUTION OF THE ETHNIC POLES FROM THE SOUTHERN PART OF BUCOVINA (1774-2021)

Tiberiu – Constantin Ambrosie
PhD Student, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: The Poles from Bukovina represent an important historical community from the Bucovina region in northern part of Romania, their presence in these lands being the result of migrations from the 19th century that contributed to the ethnic and cultural diversity of the region. Chronologically, between 1772 - 1918, there were migratory waves that resulted in the founding of Polish settlements in Bucovina: Cacica, Solonețu Nou, Poiana Micului, Pleșa, Ruda – Vicșani, Bulai – Moara, in the southern part of Bukovina. The Poles also settled in the urban centers, where they practiced: trade, leased estates or held administrative positions, being favored by their higher education. In the 20-th century, the evolution of population of the Polish community after the Second World War was in a permanent regression, marked by a sharp decrease in the number of ethnic Poles that occurs between 1941 and 1956, due to the annexation by the Soviet Union of the northern part of Bucovina, where they lived almost 2/3 of Bukovina Poles and repatriates made by The Polish state after the Second World War II. In the period 1966 - 1992, in the southern part of Bucovina, the number of ethnic Poles remained constant, at the level of 2700 - 2800 people, and from 1992 to 2021, over the course of three decades, a numerical decrease followed, with over 40% of the population of Polish ethnicity. Today their presence is significant in compact rural settlements, which hold 90% of the number of ethnic Poles from south of Bucovina.

Keywords: ethnic Poles, migrations, population colonization, numerical evolution, structure of population.

Introducere. Precizări metodologice și scurt istoric al cercetărilor.

„Considerații asupra evoluției istorice și demografice a etnicilor polonezi din partea sudică a Bucovinei (1774 - 2021)” reprezintă un subiect actual și complex în contextual studiului evoluției minorităților naționale din România, care analizează evoluția populației de etnie poloneză cu impact direct asupra demografiei și etnicității în partea sudică a Bucovinei. Obiectivele studiului au fost: analiza evoluției demografice a minorității poloneze din partea sudică a Bucovinei în diferite etape istorice, analiza repartiției teritoriale a minorității poloneze din acest spațiu istoric cu referire la mediile de locuire, analiza modului în care caracteristicile demografice ale etnicilor polonezi influențează structura și dinamica populației din această zonă, mobilitatea teritorială a acestui grup etnic și impactul asupra structurilor demografice (lingvistice, profesionale, pe sexe și pe medii de rezidență).

Metodele de cercetare utilizate în realizarea lucrării au fost: documentarea bibliografică prin studiul lucrărilor generale și de specialitate care privesc etnia poloneză în spațiul bucovinean, analiza statistică a fenomenelor demografice utilizând ca instrumente de lucru recensămintele populației din Bucovina și din Regiunea Suceava și Anuarele Statistice ale Județului Suceava privind numărul de locuitori și structurile demografice. În cadrul lucrării au fost utilizate modele grafice realizate pe computer pentru analiza și interpretarea datelor statistice, pentru a realiza analiza comparativă a evoluției demografice a etnicilor polonezi în diferite perioade istorice. Resursele utilizate pentru a investiga evoluția populației etnicilor polonezi în Bucovina, cu referire la partea sudică a provinciei istorice, includ studii și lucrări de cercetare în domeniul istoriei și

demografiei, studii din arhivele istorice, recensămintele populației publicate de Institutul Național de Statistică și anuarele statistice publicate de Direcția Județeană de Statistică Suceava.

În ceea ce privește istoricul cercetărilor, o lucrare importantă pentru studiul etno - lingvistic al provinciei sub aspect cartografic și demografic intitulată „*Atlasul etno-lingvistic și confesional al Bucovinei. 1774–2002*” este realizată de către cercetătorul științific dr. Constantin Ungureanu și de către profesorul Călin Pantea, editată în 2018. Studiile semnate de Constantin Ungureanu, „*Recensămintele populației Bucovinei din anii 1880–1910 și 1930*” și „*Populația din spațiul Bucovinei în perioada 1940–2002*”, publicate în periodicul „*Analele Bucovinei*” sunt contribuții importante la studiul demografic al provinciei. Studii de specialitate valoroase în legătură cu minoritatea poloneză din Bucovina au fost realizate în cadrul volumului „*Polonezii din România*” coordonator Anca Filipovici, editat de Institutul pentru Studiul Minorităților Naționale, cu studii dedicate demografiei etnicilor polonezi din România și din partea sudică a Bucovinei. De asemenea trebuie amintite, lucrarea realizată de către Daniel Hrenciuc și Florin Pintescu „*Din istoria polonezilor în Bucovina (1774–2002)*”, lucrarea realizată de către Daniel Hrenciuc „*Polonezii din România (1918-1980) – de la Regat la Republica Socialistă*”. Alte studii și articole despre etnicii polonezi au fost redactate de către universitarul sucevean Florin Pintescu, „*Aspecte din viața comunităților polone din Bucovina în perioada interbelică*”, în „*Anuarul Muzeului Național al Bucovinei*” din Suceava și „*Pașapoartele statistice - surse ale istoriei polonezilor din sudul Bucovinei în timpul regimului comunist*” și de către Florin Anghel - „*Minoritatea polonă din România Mare. Studiu preliminar al minorității polone din România Mare*”.

Evoluția istorică și demografică până la la finalul celui de-al Doilea Război Mondial.

Polonezii reprezintă o comunitate istorică importantă din Bucovina, prezența lor pe aceste meleaguri fiind rezultatul migrațiilor din secolul al XIX-lea care au contribuit la diversitatea etnică și culturală a regiunii. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, Recensământului rus Rimski - Korsakov din 1772 - 1773, atesta un număr de 460 de polonezi în Bucovina, care reprezentau 0,54 % din populația provinciei¹. Procesele migraționiste au avut în principal un substrat economic și social, iar colonizarea Bucovinei cu polonezi s-a înfăptuit îndeosebi după încorporarea ținutului la Galiția, unde nobilimea poloneză deținea pozițiile de conducere în domeniul politic, economic, social etc².

Polonezii au migrat în Bucovina atrași de condițiile de viață și de muncă mai bune decât în Galiția, la începutul secolului al XIX-lea. Etnicii polonezi din Bucovina erau muncitori agricoli, mineri în saline și muncitori în exploatarea forestieră, iar cei din centrele urbane, practicau comerțul sau ocupau diferite funcții administrative, fiind favorizați de educația lor superioară. Referitor la evoluția numerică a populației de etnie poloneză în secolul al XIX-lea în Bucovina, aceasta a crescut într-un ritm lent în perioada 1800-1850, după care urmează un ritm accentuat de creștere, în ultimii 30 de ani ai secolului al XIX-lea. O statistică arată faptul că în 1850 locuiau în Bucovina, 4008 etnici polonezi (1,1 % din populația Bucovinei), iar în 1869 apăreau înregistrați 6710 etnici polonezi (1,3 % din populația Bucovinei)³. După 1880, recensămintele austriece se realizează în funcție de limba vorbită, fiind incluși aici ca vorbitori de limbă polonă, slovacii, armenii de rit romano-catolic și o parte a evreilor. De aceea, evoluția demografică a polonezilor din Bucovina s-a manifestat printr-o creștere demografică importantă: 22889 etnici polonezi (3,56 % din populația Bucovinei) la recensământul din 1890, ajungând la 26856 etnici polonezi (3,70 % din populația

¹ Pavel Țugui, *Populația Bucovinei între anii 1772-1774*, în „*Academica. Revistă de știință, cultură, artă*”, nr. 4/1992, București, p. 5;

² Ștefan Purici, *Colonizări și imigrări în Bucovina între anii 1775 - 1818*, „*Analele Bucovinei*”, nr. 2 / 1995. p. 357.

³ Constantin Ungureanu Pantea, Călin Pantea, *Atlasul etno-lingvistic al Bucovinei*, Editura Karl A. Romsdorfer, Suceava, 2018, p.40;

Bucovinei) la recensământul din 1900⁴. Ultimul recensământ austriac din 1910, consemna pentru Ducatul Bucovinei cifra totală de 798355 locuitori, din care 36211 etnici poloni, adică 4,56 % din totalul populației. Dintre aceștia 8336 de etnici polonezi, locuiau în districtele din sudul Bucovinei⁵.

După prăbușirea Imperiului Austro - Ungar și crearea noului sistem de state naționale, comunitatea poloneză bucovineană s-a alăturat demersului politic de unire a provinciei cu Regatul României, prin actul din 15/28 noiembrie 1918, manifestând în general un spirit de deschidere și colaborare cu autoritățile române. Chiar dacă polonezii reprezintă modelul unei integrări pașnice în statul național român, nu au lipsit însă reacții ostile la politica de românizare⁶. Recensământul din 1919, oferă date statistice despre etniile prezente în Bucovina și repartitia teritorială a acestora. Astfel din totalul de 811721 locuitori ai Bucovinei, 34119 locuitori, adică 4,2 % erau polonezi, numărul acestora scăzând la 34119 persoane în 1919, față de 36210 persoane în 1910, deoarece, o parte dintre ei, s-au întors în patria - mamă, redevenită stat independent în 1918⁷. Astfel cei mai mulți etnici polonezi locuiau în partea nordică a Bucovinei în orașul Cernăuți - 10848 polonezi și în județele Storojineț - 4.909 etnici polonezi și Cernăuți - 3485 etnici polonezi, Vașcăuți - 2233 etnici polonezi, Vijnița - 1.352 etnici polonezi, Zastavna - 1156 etnici polonezi⁸. În partea sudică a Bucovinei locuiau 34,11 % din totalul etnicilor polonezi din cadrul provinciei istorice repartizați pe județe astfel: Gura Humorului - 3377 etnici polonezi, Siret - 2343 etnici, Suceava - 1585 etnici polonezi, Rădăuți - 704 etnici polonezi și Câmpulung - 691 etnici polonezi.

La Recensământul din 29 decembrie 1930, din 839519 locuitori aflați în teritoriul istoric al Bucovinei, 30.569 de locuitori (3,6 %) s-au declarat polonezi, iar 28.404 de locuitori (3,4 %) au indicat limba polonă ca limbă maternă⁹. Structura populației pe medii de locuire reliefează un relativ echilibru: din totalul de 30569 de etnici polonezi, 14422 de polonezi, adică 47,2 % trăiau în mediul urban, iar 16147 de polonezi, adică 52,8% locuiau în mediul rural. În partea nordică a Bucovinei, pe județe, distribuția procentuală a acestei etnii era următoarea: în județul Cernăuți, polonezii cu 15.243 etnici, dețineau 5,0 % din totalul populației județului și jumătate din numărul etnicilor polonezi din Bucovina, iar în județul Storojineț, polonezii cu un număr de 7985 de etnici dețineau 4,7 % din totalul populației. În partea nordică a Bucovinei, în orașul Cernăuți locuiau 8986 de etnici polonezi, însă doar 8.403 polonezi au indicat limba polonă ca limbă maternă. În nordul Bucovinei, minoritatea poloneză avea o prezență mai însemnată în orașele Sadagura cu 1333 locuitori, Storojineț - 1.017 locuitori etnici polonezi, Vașcăuți - 797 locuitori etnici polonezi și în localitățile rurale: Bănila pe Siret - 1162 locuitori, Davideni - 576 locuitori, Panca - 558 locuitori, Boian - 475 locuitori, Tereblecea - 417 locuitori, Adâncata - 347 locuitori¹⁰. În partea sudică a Bucovinei, pe județe, etnia poloneză deținea procentaje mai scăzute decât în partea nordică a Bucovinei, cuprinse între 1,8 - 2,7 % din totalul populației. Astfel, în județul interbelic Suceava, polonezii cu un număr de 3311 etnici, dețineau un procentaj de 2,7 % din totalul populației

⁴ Constantin Ungureanu Pantea, Călin Pantea, *Atlasul etno-lingvistic al Bucovinei*, Editura Karl A. Romsdorfer, Suceava, 2018, p. 114, 125;

⁵ I.E. Torouțiu, *Poporația și clasele sociale din Bucovina*, București, 1916, p. 34 -38;

⁶ Anca Filipovici, *Polonezii din România - repere identitare*, Editura IPSPMN, Cluj - Napoca, 2020, p. 9;

⁷ Ioan Scurtu, Liviu Boar (coord.), *Minoritățile Naționale din România (1918 - 1925)*, Arhivele Naționale din România, București, 1995, p. 185; „Populația Bucovinei pe naționalități, după recensământul din 1919” Buletin Statistic al României - Direcția Generală a Statisticii din Ministerul Industriei și Comerțului, seris IV, vol. XV, 1920, nr.3, fila 174 - 175;

⁸ Daniel Hrenciuc, *Considerații asupra evoluției comunităților poloneze din Bucovina în perioada interbelică*, în „Analele Bucovinei”, nr. 1, 2002, p. 173 - 194;

⁹ Vladimir Trebici, *Bucovina. Populația și procesele demografice (1775-1993)*, Cluj-Napoca, 1994, p. 25;

¹⁰ *Recensământul general al populației României, din 29 decembrie 1930*, vol. II, Neam, limbă maternă, religie, București, Monitorul Oficial, Imprimeria Națională, 1938, p.114-116, 120 -123, 356 - 357, 430 - 437;

Bucovinei și erau numeric al patrulea grup etnic, după români (79,5 %), germani (8,2 %) și evrei (5,5 %).

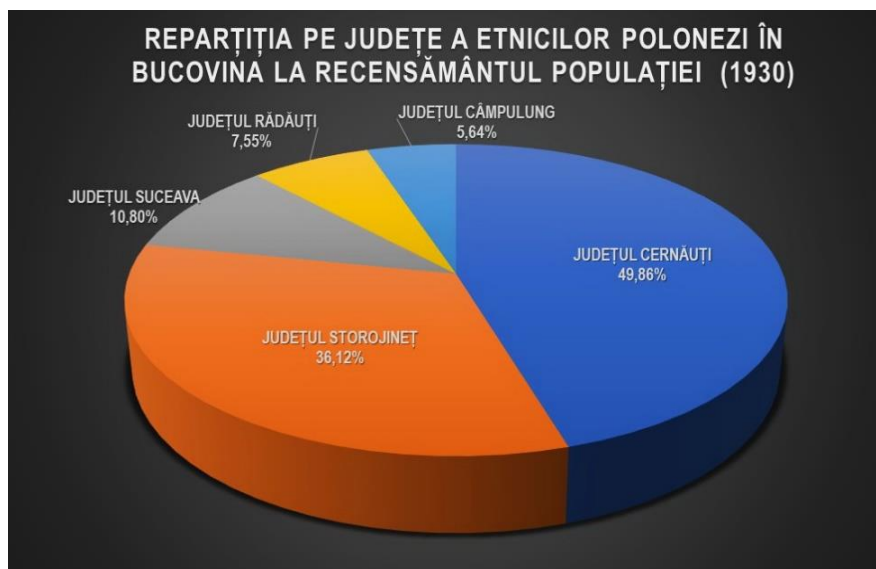


Figura nr. 1 – Repartiția pe județe a populației de etnie poloneză în Bucovina (1930)

În județul interbelic Suceava, 519 etnici polonezi, adică 15,68 % dintre etnicii polonezi ai acestui județ locuiau în orașe, respectiv Suceava - 433 de persoane și Solca - 86 de persoane. În mediul rural, locuiau 2792 etnici polonezi, adică 84,32 % dintre etnicii polonezi ai acestui județ, în localitățile din Plasa Arbore, 1803 persoane, localizate compact în localitățile Solonețu Nou - 893 persoane, Cacica - 703 persoane, Pârteștii de Sus - 113 persoane și în Plasa Moldovei, unde etnicii polonezi erau distribuiți în localitățile Bulai-Bosanci - 602 persoane, Ițcani - 127 de persoane și Mihoveni - 129 persoane. În județul Câmpulung – polonezii cu 1730 de etnici, dețineau 1,8 % din populația județului și erau procentual al cincilea grup etnic al județului după români (61,3%), germani (20,2%), evrei (8,2%) și ucrainenii (6,7%). În județul Câmpulung, 455 de etnici polonezi, adică 26,31% dintre etnicii polonezi ai acestui județ locuiau în orașe, respectiv Gura Humorului - 161 de persoane, Vatra Dornei - 153 persoane, Câmpulung Moldovenesc - 97 persoane și Vama - 44 persoane. În mediul rural, locuiau 1275 de etnici polonezi, adică 73.69 % % dintre etnicii polonezi ai acestui județ, în localitățile din Plasa Humorului – 1104 persoane, localizate compact în localitățile Poiana Micului - 741 persoane, Pleșa - 259 persoane și Frasin - 28 de persoane și în Plasa Moldovei, unde în localitatea Moldovița locuiau 111 persoane de etnie poloneză. În județul Rădăuți, polonezii cu un număr de 2.311 etnici aveau 1,4 % din populație, precedați de către români, care reprezentau 55,4 % din populație, germanii - 11,1 %, ucrainenii - 16,3%, evreii - 7,2 %, ungurii - 6,4 %. În județul Rădăuți, 485 etnici polonezi, adică 20,99 % dintre etnicii polonezi ai acestui județ locuiau în orașe, respectiv Rădăuți - 184 persoane și în special în orașul Siret unde trăiau 435 de etnici polonezi, care reprezentau 31,63 % din totalul polonezilor din Plasa Siret și 4,39 % din populația orașului¹¹. În mediul rural, locuiau 1826 etnici polonezi, adică 79,01 % dintre etnicii polonezi ai acestui județ, cei mai mulți întâlnindu-se în localitatea Baineț din Plasa Siret - 329 persoane și în Putna din Plasa Ștefan-Vodă - 159 persoane. Referitor la rezultatele recensământului din 1930, după criteriul „limba maternă” vorbită în localitățile din

¹¹ Franz Pieszczoach, *Polonezii în istoria orașului Siret*, editor Uniunea Polonezilor din România, Suceava, 2008, p.35;

Bucovina istorică, limba polonă era vorbită nativ de 3,4% din populația provinciei, fiind precedată de limba română vorbită de 340106 locuitori (40,5 %), limba ucraineană vorbită de 279821 locuitori (33,3 %), limba germană vorbită de 93367 locuitori (11,1 %) și de limba idiș vorbită de 72942 locuitori (8,7 %) ¹².

Ocuparea Poloniei, în septembrie 1939 a însemnat cel mai mare val de migrație a polonezilor în România. Astfel în perioada 1939-1940, România a primit zeci de mii de migranți, după unele surse peste 100.000 de migranți polonezi, care și-au găsit azil pe întreg teritoriul țării ¹³. Anexarea părții nordice a Bucovinei de către Uniunea Sovietică în 1940 și evenimentele din timpul războiului au afectat comunitatea poloneză din acest spațiu istoric, diminuându-se semnificativ numărul etnicilor polonezi din partea nordică a provinciei. În anul 1941, în teritoriul istoric al Bucovinei, din numărul total de 777.044 de locuitori, 20.057 locuitori erau polonezi, adică doar 2,6 % din totalul populației și cu 10.502 etnici polonezi mai puțini decât la recensământul din anul 1930 ¹⁴.

După anexarea părții nordice a Bucovinei de către Uniunea Sovietică, la Recensământul Populației din aprilie 1941, în partea sudică a Bucovinei trăiau 4.929 de etnici polonezi repartizați astfel în Județul interbelic Suceava – 2891 persoane, adică 58,65 % din etnicii polonezi din partea sudică a Bucovinei, în Județul Rădăuți – 836 persoane, care reprezentau 16,96 % din numărul polonezilor din sudul Bucovinei, Județul Câmpulung – 1202 persoane, 24,38 % din numărul polonezilor din sudul Bucovinei ¹⁵. La sfârșitul anului 1941, după revenirea părții nordice a Bucovinei la Regatul României, autoritățile române au realizat noi estimări privind populația din Bucovina. S-a constatat că, în cinci județe din Bucovina istorică (Cernăuți, Câmpulung, Rădăuți, Storjineț și Suceava), locuiau atunci 763718 persoane, dintre care 18650 de polonezi (2,4 % din totalul provinciei) ¹⁶. Un alt eveniment cu impact semnificativ asupra populației poloneze a fost reanexarea părții nordice a Bucovinei de către Uniunea Sovietică în 1944, fiind diminuat considerabil numărul polonezilor la nivel național.

Evoluția istorică și demografică după al Doilea Război Mondial

În perioada 1945-1960, polonezii din Bucovina au fost implicați într-un context social și politic complex, în care schimbările politice și reconfigurările teritoriale au avut un impact semnificativ asupra comunității lor. După cel de-al Doilea Război Mondial, o parte a comunității poloneze din Bucovina a emigrat către Polonia sau alte țări, iar aceasta a avut un impact asupra evoluției numerice a acestei comunități. După încheierea războiului, au fost repatriați și polonezii din nordul Bucovinei: între anii 1945 și 1946 au fost transportați în Polonia, 10.490 de locuitori din acest teritoriu ¹⁷. Acest fapt s-a datorat, în special, repatrierilor spre Polonia organizate de către statul polon, între anii 1945 - 1947, emigranții așezându-se în regiunile vestice în așa-numitele „teritorii redobândite” ¹⁸ din Silezia, preluate de la Germania. Valurile de repatriere spre Polonia, au cuprins etnici polonezi din partea sudică a Bucovinei, din localitățile Poiana Micului, Ruda - Vicșani și Bulai - Moara.

¹² *Recensământul General al Populației României din 29 decembrie 1930*, vol. II, Neam, limbă maternă, religie, Editura Institutului Central de Statistică, București, 1938p.114-116, 120 -123, 356 – 357, 430 – 437;

¹³ Florin Anghel, „Câteva date despre polonezii din România. Minoritatea poloneză și refugiații 1939 – 1940” în vol. „Polonezi în România după anul 1939”, Craiova, 1996, p. 63;

¹⁴ Constantin Ungureanu, „Populația din spațiul Bucovinei în perioada 1940–2002”, în „Analele Bucovinei”, nr.1/2017, p.160;

¹⁵ *Recensământul Populației din aprilie 1941*, www.wikipedia.ro;

¹⁶ *Recensământul Populației din octombrie 1941*, www.wikipedia.ro;

¹⁷ Constantin Ungureanu, *Populația din spațiul Bucovinei în perioada 1940–2002*, în „Analele Bucovinei”, nr.1/2017, p.162;

¹⁸ „teritorii redobândite” fost termenul oficial folosit de Republica Populară Polonă pentru descrierea regiunilor care aparținuseră Germaniei înainte de al doilea război mondial, dar teritorii care au făcut parte din statul polonez în diferite perioade istorice;

După instaurarea comunismului în România, etnicii polonezii din Bucovina au resimțit dificultăți în păstrarea identității lor culturale, într-un regim politic care promova o identitate națională unitară, însă mulți dintre etnicii poloni au continuat să își transmită tradițiile, să își păstreze limba și cultura în cadrul comunității. Principalele surse de informații statistice privind situația comunităților poloneze din sudul Bucovinei în timpul regimului comunist sunt recensămintele populației realizate în anii 1948, 1956, 1966 și 1977, statisticile județene anuale ale populației și „pașapoartele statistice” ale localităților rurale din județul Suceava¹⁹.

Recensământul Populației efectuat în anul 1948 în Republica Populară Română menționa prezența în România a unui număr de 6753 etnici polonezi, dintre care 3.777 de persoane (55,93% din totalul etnicilor polonezi) locuiau în mediul urban, iar 2976 de persoane (44,07 % din totalul etnicilor polonezi) în mediul rural. În partea sudică a Bucovinei, etnicii polonezi reprezentau 3.252 persoane, adică 48,15 % din totalul etnicilor polonezi din România²⁰.

Conform Recensământului populației din 1956, în Republica Populară Română trăiau 7.627 de etnici polonezi, iar în Regiunea Suceava, locuiau 3.208 cetățeni români de naționalitate poloneză, adică aproximativ 42 % din totalul etnicilor polonezi din România. În partea sudică a Bucovinei trăiau 3148 de etnici polonezi și reprezentau 98,19 % din etnicii polonezi ai Regiunii Suceava fiind localizați astfel: în Raionul Gura Humorului – 1756 persoane, adică 55,78 % din totalul etnicilor polonezi, în Raionul și orașul Suceava – 589 persoane, 18,70 % din totalul etnicilor polonezi, în Raionul Siret – 443 persoane, 14,08 % din totalul etnicilor polonezi, în Raionul Rădăuți – 200 persoane, 6,35 % din totalul polonezilor, în Raionul Câmpulung – 81 persoane, 2,57 % din totalul polonezilor și în Raionul Vatra Dornei – 79 persoane, doar 2,50 % din totalul etnicilor polonezi²¹.

În perioada 1960-1968, polonezii din partea sudică a Bucovinei au continuat să facă parte din peisajul etnic și cultural al regiunii, păstrându-și tradițiile și identitatea lor specifică în acea zonă. În această perioadă, politica etnică a regimului comunist din România a influențat în continuare viețile comunităților etnice, inclusiv a polonezilor. Regimul comunist sub conducerea lui Nicolae Ceaușescu, începând din 1965, a promovat o politică de asimilare și unificare culturală, reducând diferențele etnice încercând să promoveze o identitate națională românească puternică. Polonezii din Bucovina au continuat să trăiască și să își transmită cultura și tradițiile în cadrul comunității lor, pe fundalul impunerii identității naționale unitare.

Recensământul populației din 15 martie 1966, arăta o statistică cu 5860 etnici polonezi în Republica Socialistă România, dintre care 2830 locuitori de naționalitate poloneză, existenți în Regiunea Suceava, repartizați pe raioane și localități astfel: în raionul Suceava etnicii polonezi erau repartizați astfel: Suceava - 220 persoane, Bulai - 150 persoane, Moara Nica - 71 persoane, Mihoveni - 37 persoane, Frumoasa - 26 persoane, Sf. Ilie 18 persoane, Liteni - 1 persoană²². În raionul Gura Humorului locuiau 1692 de etnici polonezi, majoritatea dintre ei, 74,76% dintre aceștia având domiciliul în mediul rural. În acest raion, polonezii erau majoritari în localitățile Pleșa - 181 de persoane, Poiana Micului - 333 persoane, Solonețu Nou - 585 persoane și se aflau în număr semnificativ în localitățile Bucovăț - Păltinoasa - 57 persoane și Runcu - 39 persoane²³.

¹⁹ Florin Pintescu, *Pașapoartele statistice – surse ale istoriei polonezilor din sudul Bucovinei în timpul regimului comunist* în „Bogăția multiseculară a legăturilor istorice și culturale polono-române”, Suceava, Uniunea Polonezilor din România, 2014, p. 316.

²⁰ Daniel Hrenciuc, *Polonezii din România (1918-1980) – de la Regat la Republica Socialistă*, vol.I, Editura Etnologică, București, 2015, p. 93;

²¹ Anuarul Statistic al Populației Regiunii Suceava, 1960, p. 34 - 35;

²² *Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966*, vol. 1, Populația, Direcția Centrală de Statistică București, 1968, p. 94;

²³ *Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966*, vol. 1, *Populația*, Direcția Centrală de Statistică, București, p. 103-104.

În orașul Rădăuți din Raionul Rădăuți locuiau 74 etnici poloni, iar în Raionul Siret locuiau 206 etnici poloni în Ruda - Vicșani, 94 etnici în orașul Siret, 46 etnici în Vășcăuți, 19 etnici în Baineț și 15 etnici în Mănăstioara²⁴.

Recensământul din anul 1977 consemna existența în România a doar 3481 polonezi, dintre care 2214 de etnici polonezi, adică 63,60% din totalul etnicilor polonezi din România, locuiau în județul Suceava, observându-se o creștere cu 20% a ponderii populației poloneze din Județul Suceava raportat la populația de etnie poloneză din România în urmă cu două decenii²⁵. Etnicii polonezi din partea sudică a Bucovinei, au rămas grupați compact în așezările tradiționale cu populație poloneză din mediul rural, Cacica, Solonețu Nou, Poiana Micului, Pleșa, Bulai - Moara, Vicșani, Bucovăț - Păltinoasa și mai puțin în mediul urban în orașele Suceava, Siret, Rădăuți și Gura Humorului. În comuna Cacica locuiau 1046 de etnici polonezi, respectiv 48 % din polonezii din județ, fiind repartizați procentual în cadrul comunei astfel: satul Solonețu Nou – 54,50 % din etnicii polonezi din comună, satul Cacica - 28,48% dintre etnicii polonezi din comună, 4,11% în cătunul Runcu, 2,86% în cătunul Maidan și 1,72% în satul Pârteștii de Sus²⁶.

Recensămintele populației realizate în perioada postcomunistă arată o scădere treptată a populației de etnie poloneză în spațiul sudic al Bucovinei. În anul 1992, din 701.830 de locuitori ai județului Suceava, circa 500760 de locuitori trăiau în teritoriul istoric al Bucovinei. La Recensământul populației și locuințelor din anul 1992, în România existau 4.232 persoane de etnie poloneză, dintre care 2778 de persoane în județul Suceava, adică 65,64% din totalul etnicilor polonezi din România. La rubrica limba maternă, s-au declarat vorbitori de limbă polonă în România, 3.047 de etnici, dintre care 2292 persoane în Județul Suceava, existând aici o diferență de 486 persoane între etnici înregistrați ca neam și cei vorbitori de limba polonă²⁷. Acest fapt se explică prin faptul că populația de etnie poloneză a suferit un proces de asimilare lingvistică, având ca o cauză principală căsătoriile mixte²⁸. Astfel, în anul 1992, din cei 701830 de locuitori ai județului Suceava, doar 0,4% erau de etnie poloneză. Orașele din sudul Bucovinei, Suceava, Siret, Gura Humorului, Câmpulung Moldovenesc, Vatra Dornei erau populate de 543 etnici polonezi, adică 19,54 % din populația de etnie poloneză a județului, în timp ce în satele din sudul Bucovinei erau locuite de 2219 etnici polonezi, adică 80,46 % din populația de etnie poloneză a județului²⁹. Polonezii locuiau compact în patru sate din zona Cacica și Mănăstirea Humorului, respectiv: Solonețu Nou - 612 etnici polonezi, adică 91,6% din totalul populației localității, Cacica - 298 - 21% din totalul populației localității și Mănăstirea Humorului în localitățile Poiana Micului - 445 - 48,7%), Pleșa - 209 etnici, reprezentând 96,7% din totalul populației localității. Comunități mai mici de polonezi trăiau în satele Bulai, Păltinoasa și Vicșani. Polonezii din sudul Bucovinei locuiau în majoritatea lor în mediul rural majoritatea fiind agricultori, muncitori forestieri, mineri (în zona Cacica), iar un număr mic dintre ei practicau agroturismul. O structură confesională din 1992, arată că din totalul etnicilor polonezi din sudul Bucovinei, 97,33 % erau romano - catolici, 1,51 % ortodocși, 0,61 % greco - catolici și 0,55 % erau de alte confesiuni, în special membrii ai unor culte neoprotestante (penticostali, bapțiști etc.)³⁰.

²⁴ Ibidem, p. 104 – 105;

²⁵ *Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1977*, vol. 1, *Populația*, Direcția Centrală de Statistică, București, 1980, p. 615;

²⁶ Marcel Anton Cojocar – Sahlean (coord.), *Comunna Cacica – o localitate bucovineană multiethnică*, Editura Karuna, Bistrița, 2015, p. 18 - 19;

²⁷ *Recensământul populației și locuințelor, 7 ianuarie 1992*, <https://www.recensamantromania.ro/rezultate-recensamant-1992/>;

²⁸ Florin Pintescu, *op. cit.*, p. 317.

²⁹ Institutul Național de Statistică București, „*Anuarul Statistic al Județului Suceava*”, ediția 2000;

³⁰ Institutul Național de Statistică București, „*Recensământul populației și locuințelor, 7 ianuarie 1992*”, <https://www.recensamantromania.ro/rezultate-recensamant-1992/>

La Recensământul Populației și Locuințelor din anul 2002, în teritoriul istoric din sudul Bucovinei locuiau în total 486185 de persoane din care 2609 de persoane de etnie poloneză, adică 73,30% din totalul etnicilor polonezi din România³¹. O structură pe medii de locuire arată că 81,02% dintre etnicii polonezi locuiau în mediul rural, iar 495 de persoane, adică 18,98 % dintre etnicii polonezi locuiau în mediul urban. În localitățile din mediul rural existau 2114 etnici polonezi, având următoarea distribuție teritorială: Cacica cu 959 persoane, împreună cu localitatea Solonețu Nou, adică 21,67 % din populația comunei, Mănăstirea Humorului - 704 etnici polonezi distribuiți în localitățile Poiana Micului și Pleșa, adică 19,65 % din populația comunei, Bulai - Moara cu 195 persoane, Vicșani - Mușenița cu 94 de persoane, Păltinoasa - 99 persoane, Mihoveni - Șcheia cu 16 persoane, Dornești - 13 persoane. În localitățile din mediul urban, etnicii polonezi numărau 495 de persoane distribuite teritorial astfel: Suceava - 252 persoane, Siret - 92 de persoane, Rădăuți - 47 de persoane, Gura Humorului - 69 de persoane, Câmpulung Moldovenesc - 13 persoane, Vatra Dornei - 9 persoane³². Astfel în sudul Bucovinei, există și câteva sate populate compact de polonezi sa trăiesc în apropiere de Mănăstirea Humorului și Cacica, în satele Pleșa (99,5% etnici polonezi), Solonețul Nou (89,7% etnici polonezi), Poiana Micului (50,3% etnici polonezi) și Cacica (12,3% etnici polonezi)³³.

Minoritatea poloneză din partea sudică a Bucovinei din Județul Suceava se regăsește la Recensământul Populației din 2011, cu un număr de 1922 de persoane adică 0,30% din populația totală a Județului Suceava³⁴. Referitor la evoluția numerică, polonezii fac parte din etniile minoritare cu o scădere accentuată a populației, cu 28,5 % mai puțini etnici polonezi față de precedentul recensământ din 2002. Structura populației pe medii de rezidență a comunității de polonezi relevă prezența acestora predominant în mediul rural, 1674 persoane, adică 87,09 % din totalul populației cu etnici polonezi, existând următoarea distribuție spațială: Cacica cu 744 persoane adică 24,75 % din populația comunei Cacica, Mănăstirea Humorului cu 484 etnici polonezi repartizați în localitățile Poiana Micului și Pleșa Poiana Micului cu 484 persoane, adică 13,51 % din populația comunei Mănăstirea Humorului, Bulai - Moara cu 142 persoane, Vicșani-Mușenița cu 76 de persoane, Bucovăț-Păltinoasa cu 56 de persoane, Mihoveni - Șcheia cu 13 persoane și în fine Volovăț - 6 persoane și Balcăuți - 3 persoane. Din cadrul comunității de polonezi, 248 de persoane, adică 12,91 % din cadrul acestei comunități locuiesc în mediul urban: Suceava - 111 persoane, Siret - 55 persoane, Rădăuți - 35 persoane, Gura Humorului - 34 de persoane, la care se adaugă, persoane în Câmpulung Moldovenesc și Vatra Dornei. În ceea ce privește limba maternă vorbită de etnicii polonezi, 1621 de persoane adică 84,33 % au declarat polona ca limbă maternă, iar 299 de persoane adică 15,55 % au declarat limba română ca limbă maternă.

La Recensământul populației și locuințelor din anul 2021, în România existau 2137 de etnici polonezi, adică 0,011 % din totalul populației României. În spațiul românesc, polonezii erau cel bine reprezentați în Județul Suceava, unde locuiau 1667 de persoane de etnie poloneză, adică 75% din totalul etnicilor polonezi din România. Recensământul oferă o structură pe sexe echilibrată și anume: 845 de femei, adică 50,68 % din etnicii polonezi și 822 de bărbați, adică 49,32 % din totalul etnicilor polonezi. O structură pe medii de locuire arată că 1502 etnici polonezi adică 90,10

³¹ Institutul Național de Statistică București, „Recensământul populației și locuințelor din anul 2002”; Institutul Național de Statistică București, *Recensământul Populației și Locuințelor din 1 decembrie 2021*;

³² Institutul Național de Statistică București, *Anuarul Statistic al Județului Suceava*, ediția 2005. p. 220-223;

³³ Institutul Național de Statistică București, „Recensământul populației și locuințelor din anul 2002”; Institutul Național de Statistică București, *Recensământul Populației și Locuințelor din 1 decembrie 2021*;

³⁴ Institutul Național de Statistică București, RPL „Recensământul populației și locuințelor din 20 octombrie 2011”, <https://www.recensamantromania.ro/rpl-2011/rezultate-2011>;

% dintre etnicii polonezi locuiau în mediul rural, iar doar 165 de persoane, adică 9,90 % dintre etnicii polonezi locuiau în mediul urban (figura nr. 2).

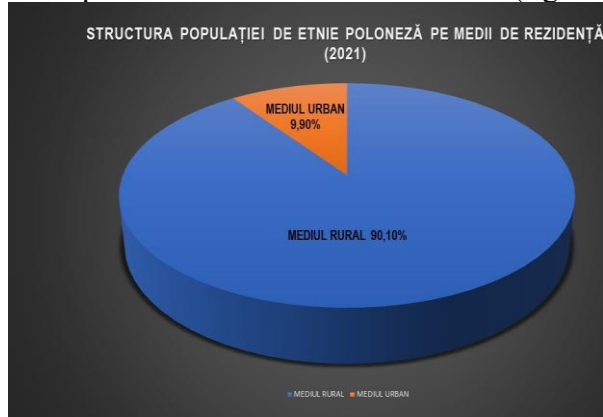


Figura nr. 2 – Structura populației de etnie poloneză pe medii de rezidență (2021)

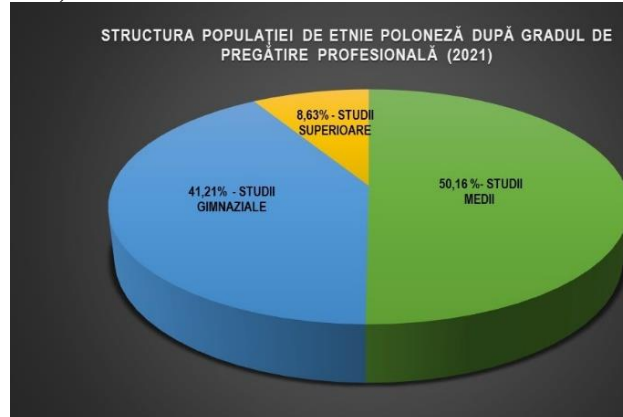


Figura nr. 3 – Structura populației de etnie poloneză după gradul de pregătire profesională (2021)

În localitățile din mediul rural, etnicii polonezi aveau distribuție teritorială compactă în zonele cunoscute: Cacica cu 732 persoane, Mănăstirea Humorului - 414 etnici polonezi în localitățile Poiana Micului și Pleșa, Bulai - Moara cu 286 persoane, Vicșani cu 33 de persoane, Mihoveni - Șcheia cu 22 persoane. În localitățile din mediul urban, etnicii polonezi numărau 165 de persoane distribuite teritorial astfel: Suceava - 74 persoane, Siret - 58 persoane, Rădăuți - 16 persoane, Gura Humorului - 14 de persoane, Câmpulung Moldovenesc - 3 persoane³⁵. Recensământul din 2021 oferă și date privind gradul de pregătire profesională a populației de etnie polonă: 144 de etnici poloni aveau studii superioare, 836 dintre etnicii polonezi aveau studii medii (liceu, școală de maștri, școală postliceală), 687 dintre etnicii polonezi din județ aveau studii gimnaziale³⁶. Astfel, predomină etnicii polonezi aveau studii medii, cu un procentaj de aproximativ jumătate dintre etnicii polonezi (50,16 %), urmați de cei cu studii gimnaziale, 41,21 % și doar 8,63 % din etnicii polonezi au studii superioare (figura nr. 3). Procentual, 91,37% dintre etnicii polonezi din partea sudică a Bucovinei, au studii gimnaziale și medii, în condițiile în care 90,10% dintre etnicii polonezi trăiesc în mediul rural, având ocupații în activitățile agricole, forestiere, agroturism sau exploatarea sării. O statistică realizată la ultimul recensământ, arată că în partea sudică a Bucovinei, din 1667 de etnici polonezi, 1173 de persoane (70,36 %) au ca limbă maternă polona, iar 494 de persoane (29,64 %) au ca limbă maternă, limba română (29,64 %).

Dintre cei 1173 de polonezi, care au declarat limbă maternă polona, 14,57 % au între 0-14 ani, 14,49 % au între 15-24 ani, 10,74 % au între 25-34 de ani, 11,33 % au între 35-44 de ani, 18,07 % au între 45-54 de ani, 12,61 % au între 55-64 de ani, 11,59 % au între 65-74 de ani și 6,56 % au peste 74 de ani. Se observă o creștere a etnicilor vorbitorilor nativi de limbă poloneză în detrimentul celor vorbitori de limbă română. Este vorba de o revitalizare lingvistică datorată sistemului educațional din ultimele decenii, concretizat în dezvoltarea atașamentului față de limba polonă. Structura confesională a etnicilor polonezi la Recensământul Populației din 2021, arată că din totalul etnicilor polonezi din sudul Bucovinei, 97,33 % erau romano-catolici, 1,51 % ortodocși,

³⁵ Institutul Național de Statistică București, „Recensământul Populației și Locuințelor din 1 decembrie 2021”, <https://www.recensamantromania.ro/>;

³⁶ Institutul Național de Statistică București, Direcția Județeană de Statistică Suceava, *Anuarul Statistic al Județului Suceava, 2022*, p. 230;

0,61 % greco-catolici și 0,55 % erau de alte confesiuni, în special membrii ai unor culte neoprotestante (pentecostali, baptiști etc.)³⁷.

Considerații finale

Evoluția numerică a populației de etnie poloneză în partea sudică a Bucovinei prezintă în partea sudică a Bucovinei, valoarea maximă, 7.349 de etnici polonezi în 1930, după care există o evoluție descendentă. Anii celui de-al Doilea Război Mondial au fost marcați de fenomenul zecilor de mii de refugiați polonezi pe teritoriul român, situație ce a afectat inclusiv structura demografică a comunității. O scădere accentuată a numărului de etnici polonezi are loc în perioada 1941 - 1956, fapt explicabil prin mișcările de populație din acest spațiu istoric ca urmare a pierderii părții nordice a Bucovinei și repatrierile realizate de statul polonez, după al Doilea Război Mondial, într-un stat cu tendințe de uniformizare etnică. În perioada 1966 - 1992, evoluția numerică a numărul etnicilor polonezi se menține constantă, cu o scădere de aproximativ 300 de etnici la nivelul Recensământului Populației din 1977 față de cel din 1966, urmată de o creștere la următorul recensământ, cel din 1992. Din 1992, urmează o scădere numerică cu peste 40% a populației de etnie poloneză, pe parcursul a trei decenii, între 1992 – 2002 (figura nr. 4). Această scădere este explicabilă pe fondul general de schimbare a comportamentului demografic din țara noastră, care a condus la rata scăzută a natalității populației din România (bilanț natural negativ din 1992) și care a generat scăderea valorilor bilanțului natural și un proces de îmbătrânire a populației, la care se adaugă un proces de emigrare a etnicilor polonezi în vestul Europei și Polonia. De asemenea este important de menționat procesul de asimilare a etnicilor polonezi prin căsătorii de către români, în mediul rural și urban, de către ucraineni, în mediul rural și de către germani, în mediul urban³⁸.

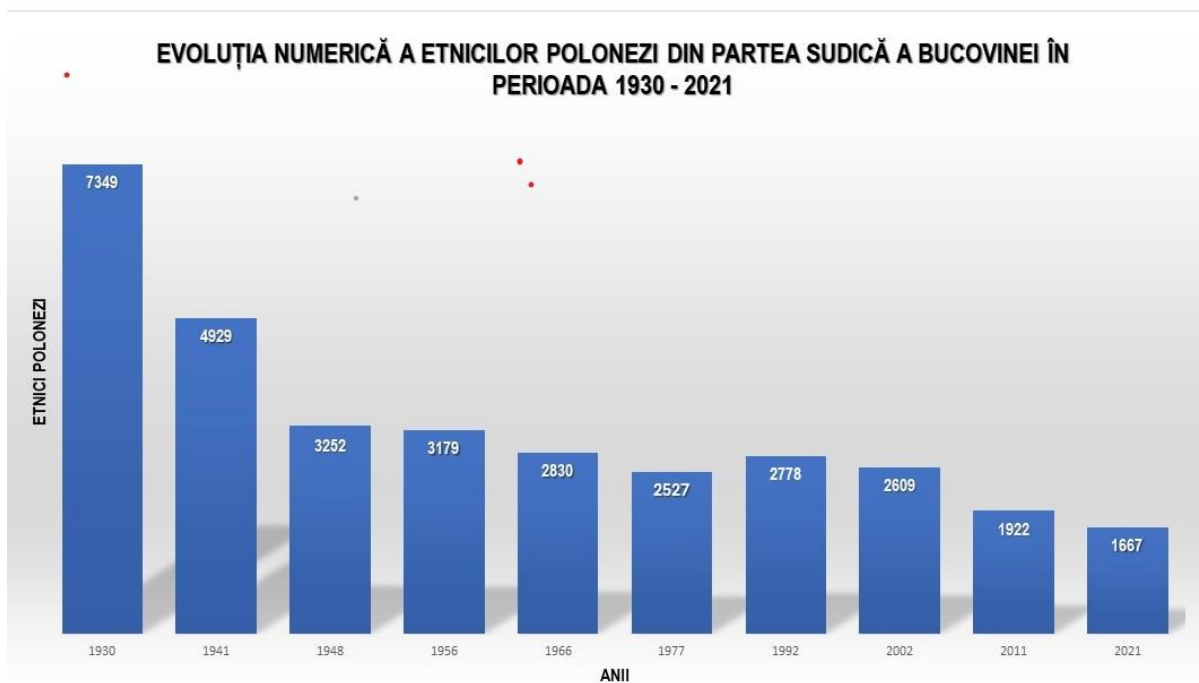


Figura nr. 4 – Evoluția numerică a etnicilor polonezi din sudul Bucovinei în perioada 1930 – 2021

³⁷ Institutul Național de Statistică București, „Recensământul Populației și Locuințelor din 1 decembrie 2021”, <https://www.recensamantromania.ro/>

³⁸ Florin Pintescu – Comunitatea poloneză din România. Situația demografică, organizarea în teritoriu, specificul relațiilor româno – polone și legăturile cu patria mamă în „Polonezii din România. repere identitare”, Editura IPSPMN, Cluj - Napoca, 2020, p. 235;

Procentajului etnicilor polonezi din partea sudică a Bucovinei din cadrul populației de etnie poloneză din România, a crescut accentuat: prin dublarea procentajului de etnici polonezi de la 24,03 % în 1930 la 48,29 % în 1966 în timp de 36 de ani, iar în perioada 2002 -2021, procentajul se menține constant la nivelul de 73 -78 %. Având ca punct de referință anul 1930, este vorba de o triplare a valorilor procentajului de etnici polonezi din sudul Bucovinei în cadrul populației de etnie poloneză din România, în statisticile ultimelor două decenii. În perioada 1966 - 1992, în partea sudică a Bucovinei numărul etnicilor polonezi se menține constant, la nivelul de 2700- 2800 de persoane, iar din 1992 până în 2021, pe parcursul a trei decenii urmează o scădere numerică, cu peste 40 % a populației de etnie poloneză.

Structura pe medii de rezidență (locuire) arată o scădere accentuată a numărului etnicilor polonezi din mediul urban cu 35 %, în perioada 1948-1992 numărul etnicilor polonezi din orașele Suceava, Siret, Gura Humorului, Rădăuți aceste orașe diminuându-se în mod semnificativ în ultimii 70 de ani. Astfel, dacă în 1948, etnicii polonezi din mediul urban din partea sudică a Bucovinei, erau procentual mai mult de jumătate din totalul etnicilor polonezi (55,39%), la recensământul din 1992 polonezii din mediul urban, din orașele Suceava, Siret, Gura Humorului, Rădăuți aveau împreună un procent de 19,54% din total. În secolul al XX-lea evoluției numerice a populației de etnie poloneză în partea sudică a Bucovinei prezintă valoarea maximă de 7349 de etnici polonezi în 1930, după care există o evoluție descendentă. După 1989, urmează o scădere numerică a populației de etnie poloneză, dar procentual populația de etnie poloneză deține 0,55 % din totalul populației Bucovinei în 1992 și 0,52 % în 2002, explicabilă pe fondul general de schimbare a comportamentului demografic din țara noastră, care a condus la rata scăzută a natalității populației din România și apoi un proces de îmbătrânire a populației, la care se adaugă un proces de emigrare a etnicilor polonezi în vestul Europei și Polonia. Comunitățile poloneze bine conturate, erau prezente în mediul rural, unde dețineau peste 80 % din totalul etnicilor polonezi din sudul Bucovinei, fiind localizate teritorial în localitățile Cacica și Solonețu Nou (comuna Cacica), Poiana Micului și Pleșa (comuna Mănăstirea Humorului), Bulai (comuna Moara), Mihoveni (comuna Șcheia), Mușenița și Păltinoasa. În mediul urban din partea sudică a Bucovinei, a existat încă din secolul al XIX-lea, o comunitate poloneză puternică în orașele Suceava, Siret, Gura Humorului, Rădăuți, dar numărul etnicilor polonezi din aceste orașe s-a diminuat în mod semnificativ în ultimii 70 de ani.

BIBLIOGRAPHY:

1. Scurtu, Ioan, Boar Liviu Boar (coord.), *Minoritățile Naționale din România (1918 – 1925)*, Arhivele Naționale din România, București, 1995;
2. Cojocar – Sahlean, Marcel Anton (coord.), *Comunna Cacica – o localitate bucovineană multiethnică*, Editura Karuna, Bistrița, 2015;
3. Filipovici, Anca (coordonator), *Polonezii din România. repere identitare*, Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca, 2020;
4. Hrenciuc, Daniel, *Polonezii din România (1918-1980) – de la Regat la Republica Socialistă*, vol.I, Editura Etnologică, București, 2015;
5. Pintescu, Florin, Hrenciuc Daniel - *Din istoria polonezilor în Bucovina (1774 - 2002)* – editor Uniunea Polonezilor din România, Suceava, 2003;
6. Pintescu, Florin, *Pașapoartele statistice – surse ale istoriei polonezilor din sudul Bucovinei în timpul regimului comunist*, în „Bogăția multiseclară a legăturilor istorice și culturale polono-române”, Suceava, Uniunea Polonezilor din România, 2014;
7. Ungureanu, Constantin; Pantea, Călin, *Atlasul etno-lingvistic al Bucovinei*, Editura Karl A. Romsdorfer, Suceava, 2018;
8. Ungureanu, Constantin, *Populația din spațiul Bucovinei în perioada 1940– 2002*, în „Analele Bucovinei”, nr.1 / 2017;
9. *Recensământul general al populației României, din 29 decembrie 1930*, vol. II, Neam, limbă maternă, religie, București, Monitorul Oficial, Imprimeria Națională, 1938;
10. *Recensământul General al României din 1941, 6 Aprilie. Date sumare provizorii*, Institutul Central de Statistică, București, 1944;
11. *Recensământul Populației și Locuințelor din 1966. Structura demografică a populației*, București, Direcția Centrală de Statistică, 1970;
12. *Recensământul populației și locuințelor din 5 ianuarie 1977*, vol I, Populație și structură demografică, Direcția Centrală de Statistică, București 1980;
13. Institutul Național de Statistică București, *Recensământul Populației și Locuințelor 1992*, <https://www.recensamantromania.ro/rezultate-recensamant-1992/>
14. Institutul Național de Statistică București, *Recensământul Populației și Locuințelor 2002*, <https://www.recensamantromania.ro/rezultate-recensamant-2002/>
15. Institutul Național de Statistică București, *Recensământul Populației și Locuințelor, 2011*, <https://www.recensamantromania.ro/rezultate-recensamant-2011/>
16. Institutul Național de Statistică București, *Recensământul Populației și Locuințelor, 1 decembrie 2021*, <https://www.recensamantromania.ro/rezultate-recensamant-2021/>